

بروج شرف چون فلک از ہفت پشت
 ہفت فلک خنصر اور ہفت
 با شرف ماہ سہرا فراختہ
 جائے شرف بر سر مہ ساختہ
 پشت پشت از دو طرف شہر یاد
 ہر طرف از ہر دو طرف تاج
 در گہر از تاجوران سہر بلند
 بر صفت تاج بگو سہر بلند
 میوہ دلما کے بلند افسراں
 شاخ بتاخش نسب سہر دراں
 میوہ کہ آمد چو زبالش بسیار
 نور جہد از جہد او تافتہ
 شمس جب انگیر جہد با فروش
 فزید از فزید خود یافتہ
 ناصر حق شاہ فرشتہ بر شرت
 اظہر من شمس جہد دیگر شس
 خوں خوش نشو باغ بہشت
 جہد سوم شاہ غیاث امم
 ہر سہ جہد شس کعبہ ارکان جہد
 حاکم فرماں ز عرب تا عجم
 پایہ شاہی کہ ز سہ بر ترست
 کردہ دو عالم سہ جہدش را سجود
 شاہ جوان بخت معز جہاں
 کیست کہ این پایہ بدو در خورست
 وارث اکیل کیاں کیقبا
 تاج دہ و تخت ستان شہاں
 یافتہ از خطبہ نامش اثر
 کافر جہد سہر کیا نیش داد
 با ہمہ زان منبر چوں نردباں
 پایہ منبر بفلک بردہ سہر
 سکہ نامش چو درم شد درست
 خطبہ او بر شدہ تا آسماں
 فلک بنا مش درم از خاک سبت

تاز کفش یافت زمین کھمیا
 گل کہ برودید ز زمین مٹرخ و زرد
 سکہ زر ریخت بروے زمین
 و کفش از سکہ ضرب کرم
 سکہ چو از مٹسہ درم ساز کرد
 گرجہ و الا شس ز بہر کرم
 ہیں کہ عیار در مٹس تا چہ شد
 ہر طرفے کا ختر اور و ہنسا
 خاک درش بر مٹشا ہاں سزاست
 چشم خیرایں سر مٹسہ اردازو
 بس کہ بجاک در او گاہ بار
 مٹسہ کہ ہر چشم براں درفتانہ
 زاہل بصر ہر کہ براں درشتافت
 از مٹسہ پیش کہ زمین کرد چاک
 خواست کہ پیشش ز سپہریں
 سونے فلک رفت زمیہ انش کرد
 تیغ زناں گرم شود آفتاب
 رست زرا از خاک بجائے گیا
 تھکہ زرداں کہ کفش تخم کرد
 گرچہ کہ روز روشنہ زرا زیں
 کوفت گیا ست بروے درم
 بخشش او مٹسہ درم باز کرد
 کردیے را دو عیار درم
 کز سہ کیے بودیے را سہ شد
 فتح دوید و در دولت کشاد
 خاک براں سر کہ نہ انیش ہواست
 کیست کہ این چشم نہ اردازو
 چشم نہاد نہ سراں صد ہزار
 خاک ہمہ گم شد و آن سہ ماند
 خاک طلب کردے سر مٹسہ
 خاک پرازمہ شد و مٹسہ پرنز خاک
 ماہ فرود آید و بوسد زمین
 ہم فلک ماہ زمین بوس کرد
 تا ہمہ آفتاق بگیرد ز تاب

نورِ عینش چو بید از کیس
 دشمن اور راست ز رفت مگا
 عزم چو پرکشتن دشمن کند
 گاہ و غایک تنہا چوں صد سپاہ
 بست چو در قلعہ کشائی مگر
 سلک گہرا ز در بگری برش
 روم یکسر بیکہ کارزار
 ناوک پیکانش بنیامے و جنگ
 گر بجان دست برد چوں ہنر
 درکشش تیر چو شد سخت کوش
 رے چو خورشیدے اندر کماں
 آمدہ تیرش ز خطا چند
 تیرے از شیر جسد گاہ کار
 گوے زمیں در خم چو گان است
 ایزدش از فتنہ نگہدار باد
 در شدہ از شرم بریز زمیں
 زیر زمیں چوں زبر آسمان
 خون بداندیشش مگردن کند
 ملک ستانندہ ترازمہ سوار
 لعل و گہر ساخت عدو را جگر
 عبرہ بحرین بہائے دُرش
 تیغے از رنگ نگر د زغار
 این ز خطا دور شد اوز رنگ
 قوس قسنج داں کہ بر آمد زابر
 زہ ز کمان خودش آمد بگوش
 کوتہی روز بداندیشش داں
 لیک ز رفتہ بخطا ہیج گہ
 شیر ز تیرش بخت در شکار
 حالگہ بخت بمیدان است
 باوے و باد دولتے یار باد

در خطاب شه عالم جو بسک خدمش

ایم و این گهر چید فاشم ز زباں

چتر تو از ماه بیک سر بلند	لے سر چتر تو ز خست بلند
در مد از اں کرد سیاہی اثر	سو د بید چتر سیاہ تو سر
قطرہ بار نیست در ابر سیاہ	گو ہر آن چتر کہ بر شد بہ ماہ
بر در قدر تو عماری کش بست	کلا کردوں کہ عماری دشت بست
کوس زودہ با علم آفتاب	رایت میوں کہ شدہ چرخ تاب
جز سخن فتح نکوید بوست	کوس تو کا فاق پر از نصیت اوست
ہر یک از اں ذرہ ز نور شید پیش	لشکر تو از عدد ذرہ پیش
نے غلظم نطل الہی توی	افسر نور شید بشاہی توی
مہر سلاجی و فلک پرودہ دار	بارگت راست بہنگام بار
بارگت را نتواں گفت جفت	صفہ کسری کہ تو اں طاق گفت
شمس اں نہ ظلم شیشہ و ش	قصر ترا برج کمان تیر کش
نقش گر صورت ایوان تست	مہ کہ در انگیزش بہگت ست
غرق شود تا کس اندر گہر	بر در تو ہر کہ بہ بند دگر
آیندہ بر گیسر کہ اسکندری	تبع بر آور کہ بلست داختری

پیش سریت کشد از چرخ پیش
 از رخ خود پیش تو خافتانِ چین
 کیت فریدوں کہ بندگت
 چشمِ سیاہ کو کہ شاید براہ
 نام تو جہم بر سرِ افسر نوشت
 تا تو گر فتنی ہمہ عالم بنام
 جہت تو بار تم عدل و داد
 عدل چو مئے تو بہر چار سوے
 عدل تو بر بست بہ نیرئے خویش
 تا در عدل تو جہاں بر کشاد
 عدل تو تا ایمنی دہر خواست
 کفر شد از بس کہ خسر الی پذیر
 ہیبت تو تیغ سیاست بدست
 فتنہ ز بخت تو بچسپدے
 روشنی از رئے تو گیرد جہاں
 قائم جسم با ہمہ نقش کمال
 خند و ضحاک بر او رنگِ خویش
 صورتِ چسپ کردہ برئے زمین
 می نہند دیدہ بچاکِ بہت
 تا نکند خاکِ بہت را سیاہ
 نیست مر اور ایم ازیں سر نوشت
 تیغ فروخت میانِ نیام
 لوحِ خدائیت کہ محفوظ باد
 جملہ جہاں بستہ بیکتا رموسے
 گردنِ دہ گرگ بیک مویئے پیش
 بید نکر زید ز طوفانِ باد
 ز گس رعنا ز زمین خفتہ خاست
 دیونگر دد بحد دیو گیر
 حربہ ز داند رول شیران مست
 بخت تو در خواب نہ بند کے
 چشمہ خورشید نما نہ نماں
 از تو شد نگشت نہاچوں ہلال

نافه و خلقت که ز دواز شک دم
 لیک جزین فرق نشاید گزید
 صحن زمین پیش تو بایں وقار
 دور فلک مست ز جام تو شد
 زهره بخینا گریست کرد غم
 خوں شده ز احسان تو کان درو
 موج گفت رفته بدریائے آب
 لاف نوالت چو ز دریاشنید
 تو دهم دریا ز کفت خاک شد
 باد مدام آن کف دریاشان
 گشت گنجشش دُرِ ثنیں
 هر دو بهم زاده شد از یک شکم
 که طرف مشک شد آهو پدید
 ماند چو ذره بهوا بسقیسرار
 دهر بیک جرعه غلام تو شد
 یو که ازین پرده در آید بزم
 وز دل صد پاره براندخت خوب
 آب گذشت از سر دُر خوشاب
 آب ز تیزی لب دریا گزید
 چون کفت خود حال خاشاک شد
 زابر کرم بر سر بادرفشان
 هر غم خاصه تو خاصه این

غزل

اے زندگانی بخش من لعلِ شکر گفتارِ تو
 گشته باشد بزبان یا آبِ حیاں در دہاں
 معذوری از زلفِ سیہ پوشی بر آن رو چو
 گیرم ترا زین چشم تر دشواری آید نظر
 در آرزوی مردم از حسرت دیدارِ تو
 گفتار میگویم کہ آن نبود مگر گفتارِ تو
 سیری ندارد ہیچکے چوں دیدہ از دیدارِ تو
 بیرون کنم دیدہ ز سر آساں کنم دشوارِ تو

گریچ یک رہ جاں برم از غزہ خونخوار تو
 این نیست کار دیگرے این کا تہست این کا تو
 ہر چونکہ داری خویش را بر بستہ عالم در تار تو
 یار و بد یوار آورم باسے ہماں دیوار تو
 اینک چو خستہ بندہ نوبردہ بازار تو

نہیں پس بچو باں ننگرم در کوسے ایشان نگذرم
 در کوسے تو بر ہر درے افتادہ ہے نیم سر سے
 خواہی نمکن لیش را تو اہی بکش درویش را
 چوں غم بگفتار آورم یا اگر یہ در کار آورم
 خواہی کہ بہ خندہ پیش انگنی افگندہ

صفت حضرت دہلی کہ سوادِ اعظم ہست مشوروی از حرّسہا اللہ نشاں

حضرت دہلی کفِ دین و داد	جنتِ عدن ست کہ آباد باد
ہست چو ذاتِ ارم اندر صفات	حرّسہا اللہ عن الحساد و نجات
دورش از انگاہ کہ پر کار شد	دائرہ چرخ ز پر کار شد
تا کہ بنایافت نگنجید پیش	در ہمہ عالم ز بزرگی خویش
از سہ حصارش دو جہاں یک مقام	وز دو جہاں یک نفس دہ سلام
حصنِ برویش ز عالم بروں	عالم بیرونش بحصن اندروں
حصنِ درویش تو گونی مگر	چرخ ز بزرگیست دھارش ز بر
گفت حصار نو اور اسپر	کاسے فلکِ نو کہین دہر سپر

ہر دم از ان قلعه مینوشت
 چون فلک ثابتہ ثابت صفا
 برج فلک آمد ثابت سد چار
 برج بر حبش درجات سپر
 کنگر او گشت زبان جسد تن
 چرخ نماند در و دیوار کس
 ملک دروازہ او فتح یاب
 نام بلندش رہ بالا گرفت
 گرشنو و قصہ این بوستان
 شہر نبی را بسہ او قسم
 در حقش از چرخ چو دیدم عطا
 قبتہ اسلام شدہ در جہاں
 ساکن او جسد بزرگان ملک
 شنگہ تا جو ران بلند
 گوشہ ہر خانہ بہشت شگرف
 بر سر ہر کوز بزرگان صفی
 قلعه فیروزہ شدہ خشت خشت
 نے چو فلکمانے دگر بے ثبات
 برج حصارش ہمہ ثابت شمار
 گشت بگرد سہرا و ماہ و مہر
 و آمدہ با ماہ ہمہ در سخن
 تکیہ بدیوار و درش کردہ پس
 سیزدہ دروازہ و صد فتح باب
 تا بختن شد ہمہ بجا گرفت
 کہ شود طائف ہند و ستان
 شہر خدا گشتہ ز صیتش اصم
 گفتم روم ست نگفتم خطا
 بستہ او قبتہ ہفت آسمان
 گوشہ بگوشہ ہمہ ارکان ملک
 گشتہ ز اقبال شہاں بہرہ مند
 گشتہ بصنعت زربے صرف
 در رفت ہر خانہ نمانا فرنی

۱۰ یعنی ملک و معنی غارت بہر دو موزوں ہستند ۱۲ طائف طواف کنندہ و نیز شہر و ست ہوبہ
 ۱۳ خطا یعنی غلطی و نیز نام ملک در شعر ہر دو معنی درست است ۱۴ طاق کہ در پہلو سے دروازہ سازند ۱۵

مردم کجیانه و صد قوی خانہ یک مردم و صد مردی

صفت مسجد جامع کہ چنان است درو

شجرہ طیہ ہر سوئے چو طوبی بحبال

مسجد جامع فیض آلہ	زمرہ خطبہ اوتابساہ
بر سرینہ تخت گرفت شہی	منبرش از خطبہ بیت اللہی
آمدہ دروئے ز سپہ کبود	فیض بیک خاندن قرآن فرود
غلغل تسبیح بگنبد دروں	رفقہ زنہ گنبد والابرون
گنبد او سلسلہ پیوند راز	سلسلہ چوں کعبہ شدہ حلقہ سنا
خواندہ ام کعبہ دین خودش	پیش نشسته حجر الاسودش
بندہ سنگش درو لعل و عقیق	ز وہمہ آزادی بیت لعینق
ہر کہ سعادت بودش رہائے	بر در او سر نہند از گاہ پائے
درتہ سقفش ز سما تا زمین	نصب شدہ جملہ ستوں بلے دیا
قامت خود کردہ موذن دراز	دادہ اقامت بہ ستون نماز

صفت شکل منارہ کہ ز رفعت سنگش

اپنے خیمہ خورشید شدہ سنگ نشان

شکل منارہ چو ستونے ز سنگ اپنے سقف فلک شیشہ رنگ

سقفِ سماکز کہنی شد نگوں
 تاسرش از اوج بگردوں نشانت
 درتہ او داسٹہ سنگیں ستوں
 آنکہ ز زر بر سرش افسر شدہ است
 گنبد بے سنگِ فلکِ سنگِ یافت
 سنگ ز نزدیکی خور ز رشده است
 زوزر خورشید عیاری نمود
 سحر سنگیں کہ ستون بہر
 آمدہ از مہر شدہ ہم بہر
 گرنہ خوف شد فلکِ شیشہ ساز
 از چہ براں سنگ بود شیشہ با
 دیدنِ او را کلہ فلکِ سندہ ماہ
 بلک فتادش کہ دیدن کلاہ
 ماہ نخبہ ہمہ شب تاسحر
 کز مہر سختش خلدہ دارد بہر
 زان خلدہ ہر بار کہ در ابر داد
 برق ز جاہست دگر جا فتاد
 شد چو بلند از شرفِ نفسِ خویش
 زوزر بلندی بحقِ حسنخِ نمیش
 بر ملکش سایہ طرفِ بر طرف
 تا فلکش پایہ شرفِ بر شرف
 اپنے بر رفتنِ ہفت آسماں
 کرد زمین تا بفلکِ زرد باں
 گرد سرش کرد مؤذن چو گشت
 قائمش از مسجدِ عیسیٰ گزشت
 مؤذنش آنجا کہ اقامت کشید
 قامت مؤذن نہ تواند رسید
 مسجدِ جامع ز دروں چون ہشت
 حوضِ زیروں شدہ کوثر شربت

۱۲ بیت المقدس

۱۲ مؤذن ظرف از اذن یعنی کلمتہ کہ مؤذن براں ایستادہ اذان می گوید ۱۲

صفتِ حوض کہ در قالبِ سنگیں گوئی ریختہ دستِ ملکِ زابِ خضرِ صوتِ جاب

در کمرِ سنگِ میانِ دو کوہ	آبِ گہِ صفتِ و دریا شکوہ
ساختہ سلطانِ سکنِ صفت	در سدِ کوہِ آئینہ ز آبِ حیات
تا خضرِ آبِ خوشِ او نوش کرد	آبِ خوشِ چشمہ فراموش کرد
شہرِ گرازوے بود آبِ کش	کسِ نخورد در ہمہ شہرِ آبِ خوش
آبِ کہ علتِ زبرائے تریست	تری آں آبِ ز علتِ بریست
در نخورد آبِ وے اندر زمیں	کے بز میں در خورد آبِ چیں
در تیر آبش ز صفاریگِ خرد	کورتواند بہ دلِ شبِ شرد
موجِ بلندش کہ رسد تا بامہ	بازدہد آبِ بابرِ سیاہ
یلِ وے آہنگِ بکھار کرد	کوہِ بتر دامنِ اقرار کرد
چوں مدو جزرش ز نشیبِ و قراز	ز آبِ ز کوہِ آمدہ و رفت باز
چو ترہ و قصرِ بلندش در آب	گشت از اں ساغرِ صافی جاب
رود بے زوشدہ تا آبِ چون	چوں زبے آبِ از وجہِ عون

۱۲ یعنی آبِ آں حوض در زمیں نیمرد و زیرِ ارا کہ زمیں لایقِ ایں آبِ محترم نیست
 ۱۳ یعنی ریگِ آبِ او چنان مصفاست کہ کورہم در میانہ شبِ ذرا کے لگا ایتواند شمر د ۱۲
 ۱۴ چون دریا کے جمن ۱۲

مرغ بہر دوشے اندر سرود
 شیشہ گری کرد بر آیش جناب
 باد کہ برے خطِ زیبا نوشت
 عمق درو کار بجائے کشد
 رفت زمین را چو حجاب از میاں
 نیم فلک بہت بزیر زمین
 بسکہ زمین رفت ہمہ آیش
 حوض نگویم کہ جانے ز نور
 گردے از اہل تماشا گروہ
 نادرہ شہرے کہ بجدش دروں
 شہر نہ بل بحر عجائب منا
 زان بدل کوه گرفت قرار
 تابد و فرسنگ بہ پیرانش
 تا فلک از جون بدودا آب
 ہر کہ دریں ملک دُو آب خورد
 بسکہ خشک دید خراساں سپر
 رقص کنان ماہی از آواز رود
 نیشہ خالی وہماں پر گلاب
 نسخہ ماہیت دریا نوشت
 کرتہ او گشتہ زمین نا پدید
 گشت پدید از تہ آب آسماں
 چون تہش نیت زمین آن سپہا
 گا و زمین شد خورش ماہیش
 نور کز و دیدہ بد باد دور
 دامن خمیہ شدہ دامن کوه
 نادرہ زینساں با ز حد بروں
 بحر دے گشت بکوه آشنا
 تا کند قلم عد و سنگار
 روضہ بلغ و چمن گلشنش
 و جلد رواں برد بنجداد آب
 گشت دل از آب خراسانش سرد
 گشت ہمہ سال بر دسر دہر

گرچہ دریں ملک بوہت گرم
 مہرِ فلک گرم شد اندر و فاش
 گل ہمہ سالہ بچمن خوش نسیم
 تری صد گونہ بصد برگ تہ
 خطِ تر سبزہ صبح اور کشت
 میوہ زہند و ز خراساں بے
 مردم او جمید و شتہ سرت
 ہر عہہ نزدیک دل و گرم قوں
 ہر سہر بر تن ایشان ہنر
 ہر چہ ز صنعت ہمہ عالم است
 و ز قلم ہم ہر چہ بر آرد علم
 بیشتر از علم و ادب بہرہ مند
 ہر طرفے سحر زبانے نوست
 چوں ز سخن بگذری آہنگ و سنا
 زخمہ ز تانے کہ بگاہ سُرود
 و از ہنر تیزہ و پیکان و تیر
 لشکر مانی ہمہ لشکر شکن
 از خشکھائے خراساں چہ شرم
 گرم ازاں گشت جہاں ابواش
 خاک ز گلہا شدہ پر ز رویم
 کوزہ ہر خاک پر آبے دگر
 نسخہ گرفتہ ز سواد بہشت
 ز آنچه نخوردہ بخراساں کے
 خوش دل و خوش خویے چو اہل بہشت
 رفتہ چو جان دین مردم دروں
 و آمدہ در موعے شگافی بسر
 ہست در ایشان زیادت ہم
 و آنچه بگنجد بزبان قلم
 و اہل سخن خود کہ شمار و کہ چند
 ریزہ چسپیں کتر شاں خسروست
 نغمہ مرعنان بریشم نواز
 از رگ ناہید بتا بند رود
 ہر کہ در آید بظن سب بے نظیر
 گاہ و غا غازی کا فر شکن

پنج ہزار از ملک نامدار
 کو کبہ زینگو نہ کو اکب عدد
 بر سر شاں شاہ جوان نخت از
 کرد چو در ششصد و ہشتادوش
 ضبط چنان کرد جہاں رازداد
 گنج برانگو نہ بصحر ہنگند
 مرتبہ عدل چنان پیش گشت
 بسکہ جہانے بزراند و دہ شد
 گرم شد آوازہ بگرد جہاں
 لرزہ درافتاد بر ایان ہند
 رفت خبر پر شہ مشرق پنا
 کافر اورا پیر انبا ز گشت
 گرچہ پنجو در راہ نداد ایں غبار
 چتر بہر کرد و عسلم پر کشید
 لشکر مشرق ز غرض تا بہ بنگ
 ترک خدنگ افکن و سندان گز
 تا جاک گرون کش و لشکر شکن
 لشکر شاں بیشتر از صد ہزار
 کا بھمن چسبج بردراں مدد
 تا جو رو پاک گھر کیتباد
 بر سر خود تاج جد خویش خوش
 کزنکے و جمشید نکردند یاد
 کز کرم آوازہ بدریا فلکند
 کاتش و خاشاک بہم خویش گشت
 لشکر و شہری ہمہ آسودہ شد
 جز یہ بدر گاہ رسید از شاں
 از صد لکھ سنوئی تا آب بند
 ناصر دین ارشایں تخت گاہ
 و اں شرف از وی بہ پسر باز گشت
 عاقبتش بود تغیت بہر بکار
 ساختہ کین شد و لشکر کشید
 چیرہ دل و خیرہ کش و تیز جنگ
 ہر ہمہ شیر افکن و اثر در شکار
 بیشتری نیزہ در وی تیغ زن

راوت ٹروپین زن و خارا شگاف
 خشت زمانے کہ گہ آزمون
 پاک بازی گرو موزوں حرام
 پیل گراں سنگ بیک ایتاد
 بحر رواں لشکر دریا نورد
 ساختہ جنگ پاسہ چن
 تند چو باد آمد ازاں خار خار
 راند ازاں جا بعض باو پائے
 در عوض آمد مگر کینہ چست
 شہر عوض راہم ازان دستبرد
 زین طرف آگاہ نہ فرزند شاہ
 نوش ہی کر دے از جام ہر
 دور خوشی باد مدام از پیش
 از طرف چنگ بہنگام نوش
 غزل
 لے دہلی ولے بتاں سادہ
 پگ پتہ ورثیہ کچ ہن سادہ

خونِ خورونِ شاں باشکارت
گرچہ پنہاں خورد بادہ
فرہاں نبرند از انکہ ہستند
از غایتِ نازِ خود مرادہ^{۱۵}
نزدیکِ دل آبخانکہ جانِ ا
برداشتہ گوشہ نشادہ
جائے کہ برہ کتنگل گشت
در کوچہ دید گل پیادہ
آسبِ صبار سید بردوش
دستارچہ بر زمین فقادہ
شاں در رہ و عاشقانِ بنیال
خوناب زید ہاکشادہ
ایشاں ہمد بادِ حسنِ در سر
و اینہا ہمد دل بباد وادہ
خورشید پرست شد مسلمان
زین ہندوگان شوخ و سادہ
کردند مرا خراب و سمرست
این مرغ بچگان تاک زادہ
بر بستہ شاں بوئے مرغول
خسرو چو سگیت در تارادہ

صفتِ فصلِ وے و سردیِ مہر شہِ شرق

و آمدنِ تیغِ کشیدہ نے ضبطِ جہاں

شاہِ فلک چوں بجاں دست بزد
تیر تہہ تسلیم لبر اسپر د
گشت چو کچا نہ کسانِ سپر
داد سپر آتش تیر سبز زمر
قوسِ ہی گشت نمی استاد
زاں فلکش آتش خورشید داد

۱۵ مرادہ سرکش ۱۲ تاک سے قوم ناک ۱۱ تیر تہہ و تیر ماہ بلقہ پارسیان ۱۰ ت ماندن آفتاب

در برجِ سرطان و خریف را نیز گویند ۱۲

بسکہ ز خورشید شد آتش نشین
 ز آلِ جہاں چرخ زدن کرد ساز
 رشتہ ز تطویل ہمہ خورد پیچ
 بندہ بے دید کہ شب کم نگشت
 گم شدہ روز از شب بے مہتا
 روز چہاں تنگ مجال آمدہ
 خنجر خور یک لفظ از خطِ شب
 بستن پنج بود بسہ بوتان
 از عملِ عالم پر انقلاب
 داشت چمن باغے دیوانہ جنگ
 آب ز آہن شدہ زنجیر تاب
 بر کہ کہ در سلسلہ کاری نشست
 چشم ز بے سنگی خود می شناخت
 آب کہ صد شیشہ نمودے ز دست
 بستہ جہاں بند مسلسل بر آب
 قطرہ کہ از ابر چکان بر ہوا
 گشت ہمہ خانہ قوس آتش
 داد شب رشتہ بغایت دراز
 نامہ تقصیب درازیش ہیچ
 گرچہ کہ برب مرہ کامل گزشت
 خواند ہی از پئے خود و اضمحلی
 کش بگرہ چاشت زوال آمدہ
 کرد حک مرور نہادش لقب
 گرچہ نہد برف بند و ستار
 نقرہ خالص شدہ سیما آب
 جئے ہی داد دیوانہ سنگ
 بلکہ ز آہن شدہ زنجیر آب
 سلسلہ کم شد و دیوانہ بست
 گشت گراں سنگ زنگ کہ یافت
 سنگ شد و شیشہ خود را شکست
 داد کلیدش بکف آفتاب
 مہرہ بلور شدہ در ہوا

بستہ ہوا بردلِ آب از عمل
 سکاوے کردہ بضر بکیاں
 باد کہ بر آب ہی زد قسمل
 گر بے دیوانہ جنوں دگر گرفت
 دانہ بعمدے کہ نرت از گیا
 گشتہ غدیر از تہ بطنقرہ سائے
 حوض کہ دورش تہ سلسل نشت
 چونکہ شمشیر سلسلہ در پانگند
 آب رواں شد گرہ ناکشاد
 عقدہ مشکل کہ نمی گشت حل
 نقرہ قزوں دریم ماہیماں
 آب پوشد تختہ بماند از قسم
 باوز آب ارچہ رقم بر گرفت
 آب شد از گردش دور آسیا
 زویط زریائے شدہ نقرہ پائے
 دورے از نقش تلسل نخت
 کرد ہوا سلسلہ راتختہ بند
 روئے زمیں آخو ر شگیش داد

صفت آتش و آن گرم رویہا شنیدی

کہ شب و روز بوشمع دل و میوہ جاں

آتش از اینجا کہ بدل جانے کرد
 گرچہ زبردستِ عناصر نشت
 بسکہ جہاں سوزی و گرمی نمود
 دود کرد سوختہ و رقیق و تاب
 دود بر آمد ز نفسہائے سرد
 گشت بسرا ہمہ را زیر دست
 چوب چہاں خورد کہ بر فاخت دود
 بر شدہ برابر با میہ آب

۱۲ شمہ بقعیت حوض خورد یعنی از کثرت برف حوض بنجد برد و ہوا سلسلہ موج را تختہ بند کرد و دود ۱۲

۱۲ دود بر آمدن ہلاک شدن ۱۲

در ہمہ تدبیر شدہ پختہ کار
 پختہ بے گشتہ از و دیگر مرد
 گاہ بسر خانہ وطن ساختہ
 بسکہ زباں آوری آموختہ
 تیغ زباں را چو گرفتہ بدست
 ذرّہ او سوئے ہوادر شتاب
 تیز چو شد خنجر آن گرم خوئے
 گاہ گل شمع شدہ در ضیا
 ہندو از و سوزش تن دید سود
 ہر کہ شد از دون خد قبلہ سائ
 آب کہ ز و جوش بسیار دید
 کزہ ناری نسب و نامدار
 کزہ کہ چون باد روانہ شدہ
 کزہ کہ ہر بار طبق پختہ کرد
 لیک اگر بست برون ناگماں
 بس کہ درویافت لطافت اثر
 خلق و جہاں گشت از و پختہ خواہ
 دیگر بے پختہ و لے خود بخورد
 گاہ بے خانہ بر انداختہ
 جملہ جہاں را بزبان سوختہ
 روئے از و تافتہ ہر کس کہ ہمت
 ذرہ کہ گرد و بدستہ آفتاب
 پشت ندیدش کس از و بیچ روئے
 گاہ شدہ فالکہۃ فی الشتاء
 پیشترش گر چہ پرستش نمود
 سوختہ گرد و ہم از ان قبلہ سائ
 کشتن او مصلحت کار دید
 گام نر و تانندشس با دیار
 گاہ شدن حسانہ بخانہ شدہ
 سوختہ شد دم بدم و چوب خورد
 گرم چو خورشید گرفتہ جہاں
 نامدہ کیفیت او در نظر

شمع اگر گشته شد او و او جان
 نوره چرخ که شب دشت پارس
 سود کلاه سپین سرباه
 هر که دم زوشده عیسی قدم
 شعله کشان از سر آتش زباں
 خلق ز پیش آتش و پنبه ز پس
 هر که ز پوشش مدد پست یافت
 پوشش شاهسایه خرو آب ز
 سیمبران بسته بگاہ سلب
 آب تنک شد ز تری بهراں
 لرزه کنان بر تن خوبان حیر
 پیر من از پشت بتان چوماه
 تار سبار کی موتافت
 تن ز کتیاں در لبت با لرزه باد
 شقه دیب بر زیبا شده
 اطلس رنگین که زخون آمده
 زنده نشد تا که نداد او زباں
 گشته بهر خانه از دور و شناس
 کوز دغان یافت کلاه سپاه
 زنده کنان آتش مرده بدم
 شقه بهر پشت شده پشیمان
 خود میاں مانده چنین دیکس
 رفته خود از آتش خورشید تافت
 خاصه که پوشش ایام خز
 گردن مه را بد و آل قصب
 تا بگلو یار مر اسر زمان
 چون گل نسری لب آب گیر
 شعر سیه در تیر جعد سپاه
 بافته و شعر لقب یافته
 لت که کند بر تن خود خستیا
 سیم براں صورت دیبا شده
 آتش از دو بروں آمده

قرطہ شدہ برتن چوں کسیم ناب
 در کجہ شدہ شدہ تندر میقیم
 قائم نگشت نہاپشت دست
 رقت بقائم بت سنجاب سا
 شانہ براں موجوزباں آوراں
 شانہ زودہ مویشس نابافہ
 زابوہی موگرہ مونخاست
 ازہمہ پیوند درونی سمور
 سوزن موسینہ شدہ حلقہ توز
 دست کشیدہ ہمہ درایتیں
 موئے بو مفلس موئینہ دوست
 قائم و سنجاب منعم رساں
 برد خطی و قلم دم بدم
 بس کہ خطے در ہنر خطاف بود
 از خط او بیچ کزئی برنخاست
 واں قلمے زان خط نوبافہ
 زیر گھیمے شدہ ہس کس مقیم
 غرقہ خوں گشتہ از و آفتاب
 خاستہ مو برتن قند ز بیم
 بردہین مئے زد و برہم شکست
 موئے ز قائم تخلید شس بیجا
 رفت و بلغزید ز بانس دراں
 شانہ ز پشت ملکاں پستہ
 کز گرہ موئے ز پہلو نخاست
 از دم سنجاب نمی گشت دور
 موئے تنگانی شدہ موئینہ دوز
 کردہ مدے ہمہ را پوئیں
 گرگ تنگالے شدہ در زیر پوئیں
 برد گھیمے بہر مضلساں
 کردہ ہسم دعوی خط و قلم
 پیش بسیار بکافند نو
 کشنے بولہ بقلم کرد دست
 داغ خطا بر سر خسر یافتہ
 آمدہ مرداں ہمہ زیر گھیم

ہر کہ شب کر دیکھے فراز
 وانکہ ز اندازہ بروں برد پاس
 اس شدہ پشمیں ز گلیم و رشت
 گشتہ ہم پنبہ و پشم آشنا
 و کدک دندان برہنہ تاشاں
 گرم شدہ از بد و جامہ مرد
 بو کہ ز سر ماش رہا ند خدایے
 زانوئے مردم بشکم و رشاہ
 دست بکش مردم مغلّس زیاد
 ہر کہ طلب کرد ز خورشید تاب
 تافت جہاں رشتہ صبح از سپر
 مہر نما چرخ بہر مسر جئے
 بس کہ شدہ پریش خورشید گرم
 شبہ سخنیں وقت بر آہنگ سے
 بادہ ہی خوردنی خورد غم
 کردہ با مذازہ آل پادراز
 سردی ایام نمودش سزا
 شفق شدہ اوز پے پنبہ پشت
 گرچہ بود پشم ز پنبہ جدا
 چون شغب چوبک چوبک زناں
 مردم بے جامہ بجا گشت سرد
 لرزہ گرفتہ ہمہ را دست و پاس
 آئینہ و شاناہ برابر شدہ
 کش خنکے دست کشیدن زود
 گرم روی کرد برو آفتاب
 دوخت بے جبہ مسکین ز مہر
 ہم ز پس پشت ہم از پیش روئے
 پشت بدوداد ہمہ کس ز شرم
 رخس طرب کردہ رواں پے پے
 عیش ہی کردنی کرد کم

۱۱ از بیارے پنبہ پشت ایشان پنبہ شد گویا کہ پشت ایشان عین پنبہ شدہ بود ۱۲ ۱۱ یعنی ہلاک شد ۱۲

۱۳ مغلّس دستا و رغلّس خورد کردہ بود زیرا کہ سردی اور اجازت دست از رغلّس کشیدن نمیداد ۱۴

۱۵ قال البیہقی صلی اللہ علیہ وسلم الشمس جبة المساکین ۱۶

ریختہ ساقی سے رنگیں بجام
 درخزو دیباہمہ دیوارِ قصر
 تاجوراں غرقہ اور تابہر
 محرم خلوت شدہ خاصانِ شاہ
 عیشِ مدام آمدہ فرزند را
 ہر ہمہ را سرخوشی از شراب
 امن پدید آمدہ در چارسوے
 چرخ زبیداد عیناں تانہ
 ضبط شدہ روئے زمین زیر تیغ
 خنجر شہِ قطرہ آبے تشار
 تاکہ از انجا کہ جہائے جہانت
 گرم شد آوازہ کہ خورشید شرق
 ناصر دنیا شہِ کشور کشائے
 راند ز لکھنوتی و دریائے ہند
 ہیں کہ سپہر شہ چہ تمنا نمود
 قوت کیلے بنود تا برود
 سوئے سواد او دم آمد چو باد
 می زلب شاہ رسیدہ بجام
 صورتِ دیبا شدہ شاہانِ عصر
 منطقہ بنداں بگہر تاکہ
 خرگہ خورشید شدہ پُر زماہ
 دور نشا ط آمدہ پیانہ را
 دوست شدہ سرخوش و دشمن خراب
 فتنہ زہر شہر و شہے کردہ روے
 مملکت از ظلم اماں یافتہ
 پھچو غبار زمین از آب تیغ
 قطرہ کہ بنشانند زمین را غبار
 قاعدہ دولت شاہنشاہت
 تانہ شد بر خط مغرب چو برق
 تیغ بر آورد بکھیں کرد روئے
 تا سپہر گزد بر آرد ز سند
 کاب فرو میل سبب لائوود
 آب سبب لائوود از فرود
 کرد حک از خنجر تیز آں سواد

چند ہزار شش ز سوارانِ کار
 ہر ہمہ یکدل شدہ کزدست برد
 نیزہ ورنے بساں در مصاف
 پایک بازندہ بروں از قیاس
 بر سر خود تیغ بسازی کشاں
 طلسمِ خون دادہ ز شمشیر کس
 بینک ترکانِ شکاری شکر
 کشتن گاومیش بدشتِ فراخ
 پیش کماں شاں شکمِ گاومیش
 بحر رواں تیز ز غایت بروں
 قصر و دلے چو سپہ ارجمند
 تن ز ننگیش فروں آمدہ
 لاہرہ زیں بارگہ سرفراز
 تہوہ یکے خانہ عمارت برآہ
 لوریکے ماہی دُم در ہوا
 چند صفا راستہ پیلانِ مست
 تیغ زن و کیستہ کش و نامدار
 جاں سپارند بگاہ سپرد
 در شب تار از سر کس مو شگاف
 پُر دل و خالی دل شاں از ہراس
 یافتہ بازی اسل از تیغ شاں
 جاگی زرد قبایانِ چین
 دم بدم آلائش خونِ جگر
 در کف شاں داو کمانکے شاخ
 زخم بے خوردہ ہم از شاخِ خویش
 آمد و نامد بنہایت دروں
 از قدم شاہ شدہ سر بلند
 وز دہن مار بروں آمدہ
 چار طرف کردہ در خویش باز
 ناشدہ از آب عمارت خراب
 ماہی چو بین و باب آشنا
 رشے زمیں در تہ پاکر وہ پست

۱۲ لے بینک نوعی از تیر و شکر مخفف شکرہ کہ جانورے ست شکاری ۱۲
 ۱۳ لے شاخ خویش کماں کہ از شاخ گاومیش ساختہ بودند ۱۳

ہر یک ازاں پلِ صاری ز علاج
 حملہ چو بر کوه برند از سیتیز
 خشکی و تری ہمہ لشکر و اوں
 در بر و بحر از سپہ خشناک
 قلبے ازیں گونہ بر آراستہ
 آمدہ اقصائے اودہ در گرفت
 نیست شبِ روز جزائیش سخن
 گردیم رفت جہانیاں منم
 تا سر من در خور افسر بود
 ہر کہ زد عوی من آید بقیل
 مردک دیدہ من کیقتب اد
 گوہرش از نسبت من روشن ست
 گرچہ جہانگیر شد و تاجدار
 تختِ پدر کر پے پائے من ست
 جلعے خود از بخت بود رہنما
 مہر غیاثے کہ ہیں سکہ گشت
 حاصلِ ایں حادثہ کا مد پد
 بستہ ز آفاق بدنہاں خسیج
 کوه قیامت کند اندر گریز
 از شہ و خان و ملک و خیر و اوں
 غلغلہ در بحر و تزلزل بجاک
 تیغ شدہ خون زمینِ خاستہ
 و از ہمہ تسلیم سر اسر گرفت
 کایں منم اسکندر دارا سخن
 وارثِ کبیر سلیمان منم
 سر کہ نہ تاج کراسر بود
 سر کشمش چون دیہ در پائے پل
 کافر بدم قریب ز گیش داد
 کال گہ از مہرہ پشت من ست
 نیست جہان دیدہ ترا من بکا
 ہر ہمہ دانند کہ جلعے من ست
 تانہ ستانم نہ نشینم ز پائے
 از خط نامم نتواند گزشت
 شاہ جہاں یافت پیایے خبر